

Ю.З.Данилюк
(Київ)

80-РІЧЧЯ ДОКТОРА ІСТОРИЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОРА ЄЖСКЛЯРЕНКА

Нещодавно наукова громадськість відзначила ювілей відомого історика, педагога й громадського діяча, доктора історичних наук, професора, заслуженого працівника культури України Євгена Михайловича Скляренка.

Він народився 20 січня 1924 р. на колишній Слобожанщині в с.Байцури Борисівського району Курської (тепер Белгородської) області РСФРР у селянській родині. Разом із сім'єю в ранньому дитинстві пережив насильницьку колективізацію, голод 1932-1933 рр. У 1942-1944 рр. брав участь у боях з фашистськими загарбниками на Воронезькому, 1-му Українському фронтах, у визволенні Воронезьчини, Курщини, Сумщини, Чернігівщини, Київщини. У листопаді 1943 р. за участь у форсуванні Дніпра й боях за визволення Києва нагороджений орденом Червоного Прапора. Військові заслуги Євгена Михайловича відзначено орденами Вітчизняної війни I ступеня, Богдана Хмельницького III ступеня, бойовими медалями.

Тяжке поранення й довгі тижні перебування між життям і смертю не зламали юнака й не згасили його жадоби до знань. У 1951 р. він закінчив Київський державний педагогічний інститут, а у 1956 - аспірантуру Інституту історії АН УРСР, працював на комсомольській роботі. Ось уже піввіку його життя тісно пов'язане з Інститутом історії, де він пройшов шлях від аспіранта до провідного наукового співробітника, здобув науковий ступінь кандидата (1958 р.) і доктора історичних наук (1970 р.).

Сфера наукових інтересів Є.М.Скляренка надзвичайно широка, але незмінною домінантою в ній є історія українського робітництва. Уникнути заідеологізованості та спрощених підходів у цій сфері в радянські часи було неможливо, але Євген Михайлович наполегливо шукав і знаходив у ній те, на чому не

прийнято було концентрувати увагу - на проявах прагнення робітників до самоорганізації, поліпшення матеріально-побутових умов. Звідси його специфічний інтерес до історії профспілок України, робітничих колективів заводів і фабрик. Учений не тільки зробив великий особистий внесок у розпочату з ініціативи М.Горького справу створення Історії фабрик і заводів, але й ретельно підсумував усе зроблене іншими дослідниками, опублікувавши в 1986 р. монографію "Історія фабрик і заводів: історіографія проблеми".

Незаперечними є заслуги Є.М.Скляренка в розвитку історичного краєзнавства й пам'яткознавства. Працюючи під керівництвом академіка П.Т.Тронька у відділі історико-краєзнавчих досліджень, він доклав чимало зусиль для створення теоретико-методологічної бази сучасного краєзнавства й пам'яткознавства, був одним із ініціаторів підготовки унікального каталога-довідника "Пам'ятники історії і культури Української РСР".

Здійснюючи ревізію науково-дослідної тематики відповідно до викликів часу, Інститут історії України в 1990 р. започаткував дослідження кількох новаторських для вітчизняної історіографії тем. Група співробітників відділу, до якої входив І Євген Михайлович, приступила до дослідження теми "Увічнення пам'яті жертв політичних репресій радянських часів у контексті проблем регіональної історії (на матеріалах України)". Виняткова важливість оновлення методологічних підходів та освоєння величезного масиву нових джерел стала передумовою створення спеціального відділу для дослідження репресивної політики в регіонах України й підготовки відповідних узагальнюючих праць.

Працюючи у відділі регіональних проблем історії України, Євген Михайлович займався науково-методичним забезпеченням, організаційним керівництвом підготовки багатотомної серії книг "Реабілітовані історією", покликаної глибоко й всебічно з'ясувати витоки та шляхи формування тоталітарної системи, її негативні наслідки для суспільства, повернути українському народові незаслужено забуті імена державних діячів, майстрів культури, учених, увічнити пам'ять сотень тисяч наших співвітчизників, що стали жертвами політичних репресій. Ця масштабна робота супроводжувалася опрацюванням, введенням у науковий обіг важливих документальних масивів, які раніше були практично недоступні дослідникам, підготовкою нових бібліографічних покажчиків, створенням відповідного банку даних.

У контексті реалізації державної програми "Реабілітовані історією" відділ П.Т.Тронька виступив ініціатором системної розробки архівів колишніх спецслужб. На основі виявлених документів було підготовлено фундаментальні збірники статей: "Репресоване краєзнавство" (К., 1992), "Реабілітовані історією" (Полтава, 1992). Унікальним за своїм змістом можна вважати довідник "Пам'ять Биківні" (К., 2000), підготовлений за підтримки Київської міської державної адміністрації. У ньому на основі архівно-слідчих справ називаються імена наших співвітчизників, розстріляних органами НКВС у 30-х рр. і похованих у селищі Биківня поблизу Києва.

Усі ці наукові видання підготовлено за безпосередньої участі Євгена Михайловича. Він є членом головної редколегії науково-документальної серії книг "Реабілітовані історією", членом редколегії журналу "З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ".

З 1980 р. на базі відділу спільно з вищими навчальними закладами регулярно проводяться всеукраїнські конференції з історичного краєзнавства. На сьогоднішній день проведено 10 всеукраїнських та одну всесоюзну краєзнавчу конференцію в Полтаві. На всіх наукових форумах Є.М.Скляренко входив до складу оргкомітетів, займався науковим забезпеченням їх роботи, згуртовував навколо відділу молодих науковців та аспірантів. Завдяки цьому краєзнавство стало масовим рухом з міцним активом і розгалуженою системою осередків, що обумовило необхідність відродження Всеукраїнської спілки краєзнавців і проведення трьох її з'їздів. Як член президії спілки Євген Михайлович доклав чимало зусиль до інституалізації краєзнавства й перетворення його на масовий громадський рух.

Здійснення цих масштабних завдань немислиме без підготовки кваліфікованих наукових кадрів. Завдяки невтомній праці Євгена Михайловича відділ систематично поповнюється новими аспірантами та здобувачами, для яких він є вчителем та добрим порадиником. Серед його аспірантів - О.Брайченко, Л.Гордієнко, Г.Перепелиця, Б.Год, Л.Бабенко, В.Піскун, Ю.Бондарчук, О.Костюкова та ін. - нині провідні викладачі вузів України й науковці. Редакторський хист Євгена Михайловича оцінено не лише в інституті, як і його викладацькі здібності на посаді професора київських вузів.

З нагоди 80-річчя вченого зі щирими словами пошани та вдячності звернувся до нього директор Інституту історії України НАНУ академік НАН України В.А.Смолій. Він підкреслив, що найоригінальніші наукові розвідки народжуються на ґрунті співпраці різних за віком учених, і роль Є.М.Скляренка в організації такої співпраці безсумнівна. Талант дослідника в його особі поєднується з комунікабельністю, умінням вислухати й зрозуміти опонента. Про роки творчої співпраці з ювіляром тепло говорив академік НАН України, Герой України П.Т.Тронько. Він особливо наголосив на вагомому внеску Є.М.Скляренка в розвиток історичного краєзнавства, яке виступає сьогодні як невід'ємна складова історичної науки.

На адресу ювіляра надійшло багато поздоровлень і привітань. З теплими побажаннями звернулися до нього рада ветеранів 167-ї Сумсько-Київської двічі Червонопрапорної стрілецької дивізії, голова Черкаської облдержадміністрації В.Льошенко, ректор Харківського національного університету ім. В.Каразіна В.С.Бакіров, ректор Кам'янець-Подільського державного університету О.М.Завальнюк, ректор Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т.Г.Шевченка О.Ф.Явоненко. Подяку за багаторічну сумлінну працю, вагомий особистий внесок у збереження історико-культурної спадщини й розвиток краєзнавчого руху Є.М.Скляренку висловили Київські міська та обласна ради.